

ks. Marek Dzik

Spotkanie św. Pawła z przemienionym Jezusem pod Damaszkiem a przemienienie Jezusa na górze

Wszystkim czytelnikom Pisma Świętego doskonale znana jest scena spotkania św. Pawła z Chrystusem pod Damaszkiem. Równie znana jest scena przemienienia Jezusa na górze. Obie są tak wyraziste i sugestywne, że powstaje pytanie, czy pomiędzy tymi dwoma wydarzeniami istnieje jakiś związek? Odpowiedź na tak postawione pytanie jest oczywista: naturalnie tak – tym, co je łączy, jest fakt niezwyklego spotkania apostołów z Jezusem. Ale czy łączą je jakieś bliższe relacje, które mogą wskazywać na ściślejszą zależność obu tekstów?¹ Niniejszy artykuł pragnie udowodnić, że taka zależność istnieje, i ukazać ją przede wszystkim pod względem powiązań literackich. W tym celu zostaną dokonane analizy porównawcze pomiędzy opisami przemienia Jezusa w Ewangeliach synoptycznych a opisami spotkania św. Pawła ze zmartwychwstałym Chrystusem pod Damaszkiem.

Analizy ogólne

Przystępując do porównania opisu spotkania trzech apostołów z przemienionym Jezusem oraz opisu spotkania Pawła z uwielbionym Zbawicielem, trzeba mieć świadomość, że zarówno te zawarte w Ewangeliach synoptycznych, jak i te w *Dziejach* różnią się pomiędzy sobą. Wydaje się zatem, że najpierw należy przyjrzeć się każdemu z wydarzeń z osobna, następnie zestawić je, szukając wspólnych elementów. Wyciągnięte wnioski będą stanowiły podstawę do dalszych analiz.

¹ Sugestie takie, lecz natury ogólnej, są znajduwane u G. Lohfinka czy K. Haackera. Koncentrują się oni przede wszystkim na pewnych stałych elementach chrystofanii w nawiązaniu do Starego Testamentu – zob. G. Lohfink, *Paulus vor Damaskus*, Stuttgart 1965, s. 22–79 (Stuttgarter Bibelstudien, 4); K. Haacker, *Paulus. Der Werdegang eines Apostels*, Stuttgart 1997, s. 105–113 (Stuttgarter Bibelstudien, 171).

PRZEMIENIENIE JEZUSA NA GÓRZE

W Ewangeliach synoptycznych opis przemienia Jezusa pojawia się w następujących tekstach: Mt 17, 1–8; Mk 9, 2–8; Łk 9, 28–37a². Każdy z autorów uznał ten fakt za tak ważny, że zamieścił go w swojej księdze. To, że ich teksty są do siebie podobne, świadczy o korzystaniu z tego samego źródła³. Każdy posiada jednakże swoją specyfikę wynikającą zapewne między innymi z teologii, którą prezentuje⁴.

Podobieństwa

Jeśli porównać rzeczzone fragmenty, to do elementów wspólnych zaliczają się:

– bohaterowie wydarzenia: Bóg, Jezus, Piotr (jest najważniejszy, ponieważ zawsze wymieniany jest na pierwszym miejscu i tylko on przemawia) i pozostali uczniowie: Jakub i Jan (na podstawie Łk 9, 32 można odnieść wrażenie, że pełnią rolę świadków Piotra⁵) oraz Mojżesz i Eliasz (pełnią rolę świadków Jezusa);

– przebieg wydarzenia: można je podzielić na trzy części: wstęp, rozwinięcie i zakończenie. We wstępie jest mowa o udaniu się Jezusa wraz z uczniami na górę. Akcja jest dynamiczna, Jezus i apostołowie są w ruchu. Jest to widoczne poprzez terminy: ἀναφέρειω – „zabierać do góry” (Mt 17, 2 i Mk 9, 2), ἀναβαίνω – „iść do góry” (Łk 9, 28). W rozwinięciu zaprezentowane są przemienienie Jezusa, reakcja Piotra i jego towarzyszy – propozycja postawienia trzech namiotów, głos z nieba (Boga) objawiający godność Jezusa, pojawiający się obłok, pojawienie się Mojżesza i Eliasza, zachowanie tajemnicy. Scena jest w tym kluczowym momencie bardziej statyczna, choć można także mówić o elementach dynamicznych. U Ma-

² Z uwagi na formę artykułu zostanie ograniczony w maksymalnym stopniu problem delimitacji poszczególnych tekstów. Ich rozmiar w przypadku Mateusza i Marka jest powszechnie przyjmowany. Co się tyczy Łukasza, to zazwyczaj uważa się, że perykopa ta kończy się w w. 36. Jeśli jednak wziąć pod uwagę paralelne teksty, to należy przyjąć, że jej zakończenie znajduje się w w. 37a. W przeciwnym wypadku można odnieść wrażenie, że opowiadanie to jest niedokończony. W w. 37a, podobnie jak u Mt 17, 9 i Mk 9, 9, jest bowiem mowa o zejściu z góry. Z drugiej strony należy zgodzić się, że werset ten stanowi równocześnie wstęp do następnego fragmentu. Dlatego może być uznany za łącznik z wydarzeniem uzdrowienia epileptyka (9, 37b–43).

³ Pominięto dyskusje na temat hipotez dotyczących liczby źródeł, które znajdują się u podstaw Ewangelii synoptycznych – szerzej na ten temat zob. np. M. Bednarz, *Ewangelie synoptyczne*, Tarnów 1996³, s. 19–23 (Academica, 4).

⁴ Szczegółowe analizy na ten temat zob. M. Kokot, *Myśl teologiczna przedsynoptycznych i synoptycznych przekazów o przemienieniu Pańskim*, „Seminare. Poszukiwania naukowo-pastoralne” 4 (1979), s. 19–27.

⁵ Por. F. Grylewicz, *Ewangelia według św. Łukasza. Wstęp. Przekład z oryginału. Komentarz*, Poznań-Warszawa 1974, s. 200.

teusza uczniowie „upadli na twarz” – ἔπεσαν ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν (17, 6); u Łukasza dynamizm dotyczy Mojżesza i Eliasza: „gdy oni odchodzili” – καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτούς (9, 33). Zakończenie obejmuje zejście z góry. Ruch jest oddany w opisach Mateusza i Marka terminem καταβαίνω (Mt 17, 9; Mk 9, 9), a u Łukasza terminem κατέρχομαι (9, 37a). Oba czasowniki znaczą „schodzić”.

Różnice

Gdy dokładnie przyjrzeć się trzem opisom, widoczne są dość znaczne różnice. Jest ich dużo, znajdują się niemalże w każdym elemencie wydarzenia, zwrócimy więc uwagę tylko na najważniejsze. Zazwyczaj dotyczą one terminologii, choć niekiedy także kolejności i przebiegu zdarzeń.

Opowiadanie rozpoczyna się od określenia czasu. Mateusz czyni to następująco: „po sześciu dniach” – μεθ’ ἡμέρας ἕξ (17, 1). Identycznie Marek (9, 2). Łukasz natomiast używa innego określenia czasu, poprzedzonego zwrotem, którego nie stosują pozostali synoptycy: „W jakieś osiem dni po tych mowach” – Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτώ (9, 28). Następnie jest mowa o tym, że Jezus wziął ze sobą Piotra, Jakuba i Jana. Piotr zawsze występuje na pierwszym miejscu. Mateusz (17, 1) i Marek (9, 2) po Piotrze wymieniają Jakuba, jednak Łukasz zmienia tę kolejność, bo na drugim miejscu po Piotrze stawia Jana (9, 28). Na określenie wyjścia na górę Mateusz używa stwierdzenia: „Jezus zaprowadził (ἀναφέρει) ich na górę wysoką osobno” (17, 1), Marek wyraża się niemalże identycznie, dodając określenie μόνους – „samych” (9, 2), a Łukasz mówi, że Jezus „wyszedł na górę” – ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος (9, 28). Marek i Mateusz nie podają celu wyprawy, natomiast Łukasz podaje, że było nim pragnienie modlitwy Jezusa – προσεύξασθαι (9, 28). Mateusz i Marek używają tego samego terminu określającego przemienienie: μεταμορφώω Mt 17, 2; Mk 9, 2. Łukasz natomiast go nie stosuje. Także opisy samego przemienienia Jezusa różnią się od siebie. Mateusz zauważa, że „Jego twarz zajaśniała jak słońce, odzienie zaś stało się białe jak światło” (17, 2). Marek mówi tylko o „odzieniu”, które „stało się lśniąco białe” (9, 3). Łukasz stwierdza, że „wygląd Jego twarzy się odmienił, a Jego odzienie stało się lśniąco białe” (9, 29). Wraz z Jezusem ukazują się Mojżesz i Eliasz, którzy z Nim rozmawiają. Łukasz opóźnia jednak moment spotkania trzech apostołów z przemienionym Jezusem, wtrącając wzmiankę o ich śnie z powodu zmęczenia (9, 32). Być może w ten sposób nawiązuje do sytuacji z Ogrojca (22, 39–45). Przemienieniu Jezusa i pojawieniu się Mojżesza oraz Eliasza towarzyszy obłok. Jego opis za każdym razem jest inny. Mateusz określa go jako „obłok świetlany” – νεφέλη φωτεινή (17, 5), Marek (9, 7) i Łukasz (9, 34–35) nazywają go po prostu „obłokiem” – νεφέλη.

Łukasz mówi wcześniej o „chwale”, w której (ἐν δόξῃ) ukazali się Mojżesz, Eliasz i Jezus (9, 30–32). Tylko trzeci ewangelista podaje temat rozmowy Mojżesza i Eliasza z Jezusem – „Jego odejście w Jerozolimie” (9, 31). Reakcją Piotra na zaistniałe wydarzenia jest zwrócenie się do Jezusa z propozycją postawienia trzech namiotów. Czyniąc to, używa według Mateusza zwrotu „Panie” – κύριε (17, 4), według Marka *Rabbi* – ῥαββί (9, 5), według Łukasza „Mistrzu” – ἐπιστάτα (9, 33). Potwierdzeniem godności Jezusa jest głos z nieba. Zdaniem Mateusza brzmi on w następujący sposób: „to jest mój Syn umiłowany, w którym mam upodobanie” (17, 5), zdaniem Marka: „to jest mój Syn umiłowany, Jego słuchajcie” (9, 7), a zdaniem Łukasza: „to jest mój Syn wybrany, Jego słuchajcie” (9, 35). Reakcją uczniów na głos z nieba w Ewangelii Mateusza jest upadnięcie na twarz i strach (17, 6), w Ewangelii Marka właściwie nie ma opisu ich reakcji, a w Ewangelii Łukasza jest mowa o strachu, który jednakże pojawia się wcześniej, to znaczy w trakcie składania Jezusowi propozycji przez Piotra dotyczącej postawienia trzech namiotów (9, 34). Wracając z góry, Jezus w Ewangelii Mateusza i Marka przykazał uczniom zachować milczenie: „aż Syn Człowieczy zmartwychwstanie” (Mt 17, 9), „zanim Syn Człowieczy nie powstanie z martwych” (Mk 9, 9). W Ewangelii Łuksza mimo braku zakazu milczenia jest mowa o takim zachowaniu uczniów (9, 36).

Okazuje się zatem, że wiele szczegółów historii przemienienia Jezusa w wersjach poszczególnych ewangelistów różni się między sobą. Trzy opisy nie wykluczają się jednak, lecz są względem siebie komplementarne, tworząc zasadniczo spójny obraz tego wydarzenia.

SPOTKANIE ŚW. PAWŁA Z JEZUSEM

Opis spotkania Pawła z Jezusem pojawia się trzykrotnie: Dz 9, 3–9; 22, 6–11; 26, 12–18⁶. Tak jak w przypadku opisu przemienienia Jezusa wymagają one wnikliwej analizy porównawczej.

⁶ Podobnie jak w poprzednim przypadku, choć z większą siłą, pojawia się problem delimitacji tekstów. Wydaje się, że do celów porównawczych z opisem przemienienia Jezusa należy wziąć pod uwagę tylko samo wydarzenie spotkania Pawła z Jezusem pod Damaszkiem. Jeśli chodzi o pierwszy opis nawrócenia Pawła, to jego główna część obejmuje wersety 3–9 – por. H. Langkammer, *Apostoł Paweł. Od nawrócenia aż po Rzym*, Lublin 2002, s. 65 (Jak rozumieć Pismo Święte, 12); J. Jervell, *Die Apostelgeschichte*, Göttingen 1998, s. 280 (Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament, 3); R. Pesch, *Die Apostelgeschichte (Apg 1–12)*, Zürich 1995², s. 305 (Evangelisch-katholischer Kommentar zum Neuen Testament, 5.1). Za jądro drugiego opisu nawrócenia Pawła należy uznać Dz 22, 6–11. Pośrednio wskazuje na to komentarz do tekstu Dz 22, 1–21 autorstwa R. Pescha, który oddzielnie analizuje fragment 22, 6–11 – por. tenże, *Die Apostelgeschichte (Apg 13–28)*, Zürich 1986, s. 234 (Evangelisch-katholischer Kommentar zum Neuen Testament, 5.2). Trzeci opis nawrócenia Pawła przede wszystkim dotyczy Dz 26, 12–18. Sugeruje to R. Pesch, według którego tekst Dz 26, 4–23 należy podzielić na 3 części: 26, 4–11. 12–18. 19–23 – por. tamże, s. 274.

Podobieństwa

Porównując wyżej wymienione perykopy, zauważa się następujące elementy wspólne:

– bohaterami wydarzenia są: Jezus (światłość z nieba, głos), Paweł, jego towarzysze;

– przebieg wydarzenia można podzielić na trzy części: wstęp, rozwinięcie, zakończenie.

Wstęp obejmuje podanie celu wyprawy Pawła, którym był Damaszek. Akcja jest dynamiczna, na co wskazuje informacja o podróży: πορεύομαι – „podążać” (Dz 9, 3; 22, 6; 26, 12). W rozwinięciu jest mowa o światłości z nieba. Wraz ze światłością pojawia się tajemniczy głos, który stawia Pawłowi pytanie dotyczące powodów prześladowania Jezusa: „Szawle, Szawle, dlaczego mnie prześladujesz?”. Paweł odpowiada pytaniem o godność pytającego: „Kto jesteś, Panie?”. Słyszy, że jest nim prześladowany Jezus. Akcja ulega spowolnieniu, choć pojawiają się także elementy dynamiczne. Pierwszym jest upadek Pawła: Dz 9, 4; 22, 7; 26, 14; drugim – polecenie, by powstał: Dz 9, 6; 22, 10; 26, 16. Polecenie powstania można określić jako ostatni wspólny dynamiczny motyw kończący jądro opowiadania. Teksty Dz 9, 8 i 22, 11 należy uznać za zakończenie. Ich odpowiednik w trzecim opisie różni się od pozostałych, o czym będzie mowa w kolejnym punkcie.

Różnice

Każde z trzech opowiadań ma swoją specyfikę, co powoduje, że pojawiają się między nimi różnice. Podobnie jak w przypadku przemienienia jest ich dużo, tak że skupimy się tylko na najważniejszych.

Różnice wynikają przede wszystkim stąd, że poszczególne teksty mają różnych narratorów: Dz 9, 3–9 to relacja redaktora Dziejów Apostolskich, Dz 22, 6–11 i Dz 26, 12–18 to świadectwa samego Pawła. Różnice są widoczne w używanej terminologii oraz kolejności i przebiegu zdarzeń. Paweł, zbliżając się w swojej podróży do Damaszku, doświadczył światłości z nieba. Dz 9, 3 tak to opisują: „oślniła go nagle światłość z nieba”. W Dz 22, 6 pada stwierdzenie: „około południa otoczyła mnie wielka jasność z nieba”. W Dz 26, 13 czytamy: „ujrzałem [...] światło z nieba, jaśniejsze od słońca, które ogarnęło mnie i moich towarzyszy podróży”. Po usłyszeniu głosu z nieba następuje upadek Pawła. W Dz 9, 4 i 22, 7 dotyczy on tylko samego apostoła i jest opisany za pomocą tego samego terminu πίπτω – „upadać”. W Dz 26, 14 dotyczy Pawła oraz jego towarzyszy i jest opisany jako καταπίπτω – „runąć”. Na dodatek pada tu stwierdzenie: „Trudno ci wierzyć przeciwko ościeniowi”. Po pytaniu Pawła, z kim ma do czynienia, następuje odpowiedź. W Dz 9, 5 i 26, 15 jest ona identyczna: „Ja jestem

Jezus, którego ty prześladujesz”. W Dz 22, 8 brzmi ona nieco inaczej: „Ja jestem Jezus Nazarejczyk, którego ty prześladujesz”. Następnie pojawiają się coraz większe różnice dotyczące nie tylko terminologii, ale także przebiegu zdarzeń. Według pierwszego opowiadania Jezus poleca Pawłowi powstać i udać się do miasta, gdzie dowie się, co dalej czynić (Dz 9, 6). Ludzie, którzy mu towarzyszyli w drodze, „oniemieli ze zdumienia, słyszeli bowiem głos, lecz nie widzieli nikogo” (Dz 9, 7). Paweł po powstaniu nic nie widzi. Zatem towarzysze wprowadzają go do Damaszku, gdzie przez trzy dni nic nie widział, nic nie jadł, ani nic nie pił (Dz 9, 8–9). W drugim z omawianych fragmentów Dziejów Apostolskich najpierw jest mowa o towarzyszach Jezusa, którzy „widzieli światło, ale [...] nie słyszeli głosu” (Dz 22, 9), potem Paweł pyta, co ma czynić (Dz 22, 10a), a dopiero na końcu dowiaduje się, że ma się udać do Damaszku (Dz 9, 10b), by tam zostać poinformowanym, jakie będzie jego zadanie. Do Damaszku zostaje wprowadzony przez towarzyszy (Dz 9, 11). Według trzeciego opisu Jezus poleca Pawłowi powstać i wyjawia mu cel swego ukazania się: „ukazałem się tobie po to, aby ustanowić cię sługą i świadkiem tego, co zobaczyłeś, i tego, co ci objawię” (Dz 26, 16). Zapewnia go też o ochronie przed ludem i poganami (Dz 26, 17) oraz jeszcze raz podaje cel jego nawrócenia: „abyś otworzył im oczy i odwrócił od ciemności do światła, od władzy szatana do Boga. Aby przez wiarę we Mnie otrzymali odpuszczenie grzechów i dziedzictwo ze świętymi” (Dz 26, 18). Brak jest ostatniego wspólnego elementu ruchu w postaci udania się do Damaszku. Stwierdzenie o dokończeniu podróży do Damaszku znajduje się co prawda w Dz 9, 8 i 22, 11, lecz brak jest go w Dz 26, 12–18.

Widać zatem, że różnice, jakkolwiek niekiedy dość liczne, dotyczą drugorzędnych szczegółów, które nie zaburzają spójności opowiadania.

PODOBIEŃSTWA I RÓŻNICE POMIĘDZY OPISEM PRZEMIENIENIA JEZUSA NA GÓRZE A OPISEM SPOTKANIA ŚW. PAWŁA Z JEZUSEM

Dotychczasowe analizy wykazały, że opisy wydarzeń, zarówno przemienienia Jezusa na górze, jak i spotkania Pawła z przemienionym Jezusem, oprócz istotnych podobieństw zawierają dość znaczne modyfikacje. Interesującą więc rzeczą będzie zestawienie stałych elementów obydwu opowiadań ze sobą po to, aby odkryć istniejące pomiędzy nimi podobieństwa i różnice.

Podobieństwa

Zestawienie tak różnych na pierwszy rzut oka wydarzeń wydaje się ryzykowne, pozwala jednak na uchwycenie zaskakujących zależności między opisami spotkań Zbawiciela z wybranymi uczniami: Piotrem i Pawłem.

Najłatwiejsze do uchwycenia jest podobieństwo w doborze bohaterów. W przypadku przemienienia są nimi: przemieniony Jezus, Bóg Ojciec (głos Boży), Piotr (który jest ważniejszy od jego dwóch towarzyszy – Jakuba i Jana) oraz Mojżesz i Eliasz (którzy pełnią rolę świadków Jezusa). W przypadku spotkania Pawła z Jezusem są nimi: uwielbiony Jezus (głos Jezusa), Paweł i towarzysze (pełnią rolę świadków). Stałym elementem obu scen jest obecność pary bohaterów – przemienionego Jezusa i apostoła. Za każdym razem pojawiają się też świadkowie tych wydarzeń.

Inne podobieństwo związane jest z dynamizmem i przebiegiem akcji. W przypadku przemienienia wygląda ona następująco: wstęp – wyjście Jezusa z uczniami na górę (ruch); rozwinięcie – przemienienie Jezusa (światłość), reakcja Piotra (i pozostałych uczniów) na wydarzenie, prezentacja Jezusa przez Boga (głos Boga); zakończenie – zejście z góry (ruch). W przypadku spotkania Pawła z uwielbionym Jezusem: wstęp – podróż do Damaszku (ruch); rozwinięcie – spotkanie z uwielbionym Jezusem (światłość, głos Jezusa), reakcja Pawła (i towarzyszy) na wydarzenie, autoprezentacja Jezusa; zakończenie – w przypadku Dz 9, 8 i Dz 22, 11 – wejście do Damaszku (ruch).

Z powyższego zestawienia wynika, że zarówno najważniejsze elementy obydwu opowiadań, jak i ich przebieg są zbliżone.

Różnice

Obok wymienionych podobieństw w obu opowiadaniach są widoczne dość znaczne różnice. W Ewangeliach synoptycznych akcent pada na osobę Jezusa, a w Dziejach Apostolskich na Pawła. Towarzyszami Piotra są znani apostołowie Jakub i Jan, towarzyszami Pawła jacyś anonimowi ludzie. Piotr i jego towarzysze od początku są świadomi, że mają do czynienia z Jezusem, otrzymują polecenie słuchania Go. Paweł i jego towarzysze początkowo nie wiedzą, z kim się spotykają, zaś Paweł dopiero ma się dowiedzieć, jakie będzie jego zadanie. Konsekwencją przemienienia jest to, że trzej apostołowie otrzymują nakaz milczenia, zaś Paweł po swoim spotkaniu z Jezusem stracił wzrok. W opowiadaniu o przemienieniu na górze pojawia się Bóg w postaci głosu, w opowiadaniu o spotkaniu pod Damaszkiem brak jest Boga Ojca, a także Mojżesza i Eliasza. W pierwszej scenie Jezus widoczny jest w postaci cielesnej, choć ubóstwionej, w drugiej pojawia się jako „światłość z nieba”.

Podobieństwo czy różnica?

Porównując oba wydarzenia, warto przyjrzeć się miejscom, w których się rozegrały. Na pierwszy rzut oka wydaje się, że nie mają ze sobą nic

wspólnego, ponieważ w pierwszym wypadku mamy do czynienia z górą, w drugim z drogą do Damaszku. Bliższa analiza określenia „góra” nasuwa jednak ciekawe wnioski.

Niektórzy egzegeci, opisując ją, koncentrują się na jej prawdopodobnej lokalizacji geograficznej⁷. Podawane są różne hipotezy, gdyby jednak przyjąć, że była nią góra Hermon, okaże się, że leży ona zaskakująco blisko Damaszku⁸, a więc zarówno przemienienie Jezusa, jak i spotkanie z uwielbionym Jezusem miałyby miejsce w tej samej pogańskiej okolicy.

Inni egzegeci próbują odczytać określenie „góra” w sposób symboliczny. Zwraca tu uwagę artykuł K.P. Fischera, który przekonuje, że góra objawienia, leżąca prawdopodobnie na granicy ze światem pogańskim, stanowiła pomost umożliwiający głoszenie ewangelii wszystkim narodom. Jest to przede wszystkim widoczne u Mateusza⁹. Takie rozumienie góry harmonizuje również z miejscem spotkania Pawła z uwielbionym Jezusem pod Damaszkiem, ponieważ w obu przypadkach była to przestrzeń działalności wczesnego Kościoła, który niósł ewangelię poganom. Zatem można postawić tezę, że miejsca obu spotkań więcej łączy, niż dzieli.

Przemienienie Jezusa na górze a spotkanie św. Pawła z Jezusem – analizy szczegółowe

Na kanwie dotychczasowych ustaleń nastąpi teraz bezpośrednie porównanie perykop ukazujących przemienienie Jezusa z perykopami ukazującymi spotkanie Pawła z uwielbionym Jezusem, mające na celu zestawienie pojawiających się w nich podobieństw dotyczących najważniejszych elementów danego opowiadania od strony terminologicznej. Elementy, którymi różnią się poszczególne teksty, zostały już wyliczone, tym razem można je więc będzie pominąć.

Mk 9, 2–8 I DZ 9, 3–9

Wspólne ważne terminy i pojęcia to:

- „Jezus” – Ἰησοῦς (Mk 9, 2. 4. 5; Dz 9, 5);
- „głos” – φωνή (Mk 9, 7; Dz 9, 4. 7);

⁷ Por. np. A. Paciorek, *Ewangelia według Świętego Mateusza. Rozdziały 14–28. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, t. 2, Częstochowa 2008, s. 162 (Podręczny komentarz biblijny. Nowy Testament, 1.2); E. Firlej, *Przemienienie Jezusa według Synoptyków*, „Novum” 20 (1977), nr 4–5, s. 86–87; F. Gryglewicz, *Ewangelia według św. Łukasza*, dz. cyt., s. 197.

⁸ Na temat lokalizacji Hermonu zob. F. Rienecker, G. Maier, *Hermon*, [w:] *Leksykon biblijny*, Warszawa 2001, s. 273.

⁹ Szerzej zob. K. P. Fischer, *Der Berg in den Evangelien Zeichen für die Völker*, „Biblische Notizen” 99 (1999), s. 49–54.

– „mówić” – λέγω (Mk 9, 5: Piotr mówi do Jezusa; Dz 9, 4: głos mówi do Pawła; Dz 9, 5: Paweł mówi do Jezusa);

– „słyszeć” – ἀκούω (Mk 9, 7: nakaz słuchania Syna; Dz 9, 4: Paweł słyszy głos; Dz 9, 7: ludzie słyszą głos);

– „stawać się” – γίνομαι (Mk 9, 3: „stał się płaszcz Jego lśniący biały”; Mk 9, 6: „stali się przestraszeni”; Mk 9, 7: „stał się obłok”, „stał się głos”; Dz 9, 3: „stało się, gdy się zbliżał”);

– „widzieć” – ὁράω (Mk 9, 4: dotyczy widzenia Mojżesza i Eliasza; Mk 9, 8: dotyczy widzenia ziemskiego Jezusa). W Dz 9, 7 występuje termin θεωρέω (dotyczy braku widzenia kogokolwiek przez towarzyszy Pawła); a w Dz 9, 8. 9 – βλέπω (dotyczy braku widzenia przez Pawła). Termin ὁράω w Dziejach Apostolskich pojawił się też później, gdy Paweł w wizji ujrzał Ananiasza (9, 12), oraz gdy Ananiasz powiedział Pawłowi, że Jezus, którego on widzi, przysłał go do niego (9, 17);

– „rozmawiać” – συλλαλέω (Mk 9, 4: Mojżesz i Eliasz rozmawiają z Jezusem). W Dz 9, 6 występuje λαλέω (Pawłowi powiedzą w mieście, co ma czynić);

– „jasność” (Mk 9, 3: „odnienie lśniący biały” – ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα λευκά; Dz 9, 3: „oślnęła go światłość z nieba” – αὐτὸν περιήστραψεν φῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ).

Podobieństwo terminologiczne należy ocenić jako dość duże. Wspólne terminy wydają się być istotne dla obu wydarzeń. Brak identycznych terminów dotyczących rozmawiania i widzenia.

MK 9, 2–8 I DZ 22, 6–11

Wspólne ważne terminy i pojęcia to:

– „Jezus” – Ἰησοῦς (Mk 9, 2. 4. 5; Dz 22, 8);

– „głos” – φωνή (Mk 9, 7; Dz 22, 7. 9);

– „mówić” – λέγω (Mk 9, 5: Piotr mówi do Jezusa; Dz 22, 7: głos mówi do Pawła; Dz 22, 8: Paweł mówi do Jezusa; Dz 22, 10: Paweł mówi do Jezusa, Jezus mówi do Pawła);

– „słyszeć” – ἀκούω (Mk 9, 7: nakaz słuchania Syna; Dz 22, 7: Paweł słyszy głos; Dz 22, 9: towarzysze Pawła nie słyszą głosu);

– „stawać się” – γίνομαι (Mk 9, 3: „stał się płaszcz Jego lśniący biały”; Mk 9, 6: „stali przestraszeni”; Mk 9, 7: „stał się obłok”, „stał się głos”; Dz 22, 6: „stało się, gdy się zbliżałem”);

– „odpowiadać” – ἀποκρίνομαι (Mk 9, 5: Piotr odpowiada Jezusowi; Mk 9, 6: Piotr nie wie, co odpowiedzieć; Dz 22, 8: Paweł odpowiada głosowi);

– „widzieć” – ὁράω (Mk 9, 4: dotyczy widzenia Mojżesza i Eliasza; Mk 9, 8: dotyczy widzenia ziemskiego Jezusa). W Dz 22, 9 ὁράω jest zastąpione

terminem *θεάομαι* odnoszącym się do towarzyszy Pawła (którzy widzieli światło), a w Dz 22, 11 przez *εμβλέπω* odnoszącym się do braku widzenia przez Pawła. Termin *ὄραω* pojawił się też w Dz różniej, gdy Ananiasz przemawiał do Pawła, informując go, dlaczego został powołany (22, 14. 18);

– „rozmawiać” – *συλλαλέω* (Mk 9, 4: Mojżesz i Eliasz rozmawiają z Jezusem). W Dz 22, 9. 10 występuje *λαλέω*: towarzysze Pawła nie słyszą głosu mówiącego do niego; w mieście powiedzą Pawłowi, co ma czynić;

– „jasność” (Mk 9, 3: „odzienie lśniące białe” – *ιμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα λευκὰ λίαν*; Dz 22, 6: „oślniła mnie wielka jasność z nieba” – *ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἰκανὸν περὶ ἐμέ*).

Podobieństwo terminologiczne należy ocenić jako dość duże. Wydaje się, że wspólne terminy są istotne dla obu wydarzeń. Brak identycznych terminów dotyczących rozmawiania i widzenia.

MK 9, 2–8 I DZ 26, 12–18

Wspólne ważne terminy i pojęcia to:

– „Jezus” – *Ἰησοῦς* (Mk 9, 2. 4. 5; Dz 26, 15);

– „głos” – *φωνή* (Mk 9, 7; Dz 26, 14);

– „mówić” – *λέγω* (Mk 9, 5: Piotr mówi do Jezusa; Dz 26, 14: głos mówi do Pawła; Dz 26, 15: Paweł mówi do uwielbionego Jezusa, Jezus mówi do Pawła);

– „słyszeć” – *ἀκούω* (Mk 9, 7: nakaz słuchania Syna; Dz 26, 14: Paweł słyszy głos);

– „widzieć” – *ὄραω* (Mk 9, 4: dotyczy widzenia Mojżesza i Eliasza; Mk 9, 8: dotyczy widzenia ziemskiego Jezusa; Dz 26, 13: Paweł ujrzał jasność z nieba; Dz 26, 16: dwa razy dotyczy widzenia uwielbionego Jezusa, raz przyszłego objawienia Pawłowi przez Jezusa czegoś nowego);

– „jasność” (Mk 9, 3: „odzienie lśniące białe” – *ιμάτια στίλβοντα λευκὰ λίαν*; Dz 26, 13: „jaśniejsze od słońca światło z nieba, które oświeciło mnie zewsząd” – *οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμπαν με φῶς*)

Podobieństwo terminologiczne należy ocenić jako dość duże. Wspólne terminy wydają się być istotne dla obu wydarzeń. Co się tyczy widzenia, pomimo iż w obu tekstach pojawia się ten sam termin *ὄραω*, to jednak u Marka nie odnosi się on do widzenia przemienionego Jezusa.

MT 17, 1–8 I DZ 9, 3–9

Wspólne ważne terminy i pojęcia to:

– „Jezus” – *Ἰησοῦς* (Mt 17, 1. 4. 7. 8. 9; Dz 9, 5);

– „głos” – *φωνή* (Mt 17, 5; Dz 9, 4. 7);

– „mówić” – λέγω (Mt 17, 4: Piotr mówi do Jezusa; Mt 17, 5: głos z obłoku mówi do apostołów; Mt 17, 7: Jezus mówi do apostołów; Dz 9, 4: głos mówi do Pawła; Dz 9, 5: Paweł mówi do Jezusa);

– „słyszeć” – ἀκούω (Mt 17, 5: nakaz słuchania Syna; Mt 17, 6: mowa o usłyszeniu przez uczniów głosu; Dz 9, 4: Paweł słyszy głos; Dz 9, 7: ludzie słyszą głos);

– „Pan” – κύριος (Mt 17, 4; Dz 9, 5);

– „światło” – φῶς (Mt 17, 2; Dz 9, 3);

– „stawać się” – γίνομαι (Mt 17, 2: „stał się płaszcz biały jak słońce”; Dz 9, 3: „stało się, gdy się zbliżał”);

– „rozmawiać” – λαλέω (Mt 17, 5: „gdy Piotr mówił, osłonił ich obłok świetlany”¹⁰; Dz 9, 6: w mieście powiedzą Pawłowi, co ma czynić);

– „oczy” – ὀφθαλμός (Mt 17, 8; Dz 9, 8);

– „widzieć” – ὁράω (Mt 17, 3: dotyczy widzenia Mojżesza i Eliasza; Mt 17, 8: dotyczy widzenia ziemskiego Jezusa. W Dz 9, 7 występuje termin θεωρέω (dotyczy braku widzenia kogokolwiek przez towarzyszy Pawła), a w Dz 9, 8. 9 – βλέπω (dotyczy braku widzenia przez Pawła);

– „jasność” (Mt 17, 2: „twarz Jego zajaśniała jak słońce, odzienie zaś Jego stało się białe jak światło” – ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς; Dz 9, 3: „olśniła go światłość z nieba” – αὐτὸν ἐγίγινετο τῇ Δαμασκῶ, ἐξαίφνης τε αὐτὸν περιήστραψεν φῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ);

– „głos mówiący” – φωνή λέγουσα (Mt 17, 5; Dz 9, 4).

Podobieństwo terminologiczne należy ocenić jako bardzo duże. Wspólne terminy wydają się być istotne dla obu wydarzeń. Brak wspólnego terminu dotyczącego widzenia.

MT 17, 1–8 I DZ 22, 6–11

Wspólne ważne terminy i pojęcia to:

– „Jezus” – Ἰησοῦς (Mt 17, 1. 4. 7. 8. 9; Dz 22, 8);

– „głos” – φωνή (Mt 17, 5; Dz 22, 7. 9);

– „mówić” – λέγω (Mt 17, 4: Piotr mówi do Jezusa; Mt 17, 5: głos z obłoku mówi do apostołów; Mt 17, 7: Jezus mówi do apostołów; Dz 22, 7: głos mówi do Pawła; Dz 22, 8: Jezus mówi do Pawła; Dz 22, 10: Paweł mówi do Jezusa, Jezus mówi do Pawła);

– „słyszeć” – ἀκούω (Mt 17, 5: nakaz słuchania Syna; Mt 17, 6: mowa o usłyszeniu przez uczniów głosu; Dz 22, 7: Paweł słyszy głos; Dz 22, 9: towarzysze Pawła nie słyszą głosu);

– „Pan” – κύριος (Mt 17, 4; Dz 22, 8 i 10);

¹⁰ Dodatkowo w Mt 17, 3 występuje συλλαλέω (Mojżesz i Eliasz rozmawiają z Jezusem).

- „światło” – φῶς (Mt 17, 2; Dz 22, 6. 9. 11);
- „rozmawiać” – λαλέω (Mt 17, 5: gdy Piotr mówił, osłonił ich obłok świetlany¹¹; Dz 22, 9: towarzysze Pawła nie słyszą głosu mówiącego do niego; Dz 22, 10: w mieście powiedzą Pawłowi, co ma czynić);
- „stawać się” – γίνομαι (Mt 17, 2: „stał się płaszcz biały jak słońce”; Dz 22, 6: „stało się, gdy się zbliżałem”);
- „odpowiadać” – ἀποκρίνομαι (Mt 17, 4: Piotr odpowiada Jezusowi; Dz 22, 8: Paweł odpowiada głosowi);
- „widzieć” – ὁράω (Mt 17, 3: dotyczy widzenia Mojżesza i Eliasza; Mt 17, 8: dotyczy widzenia ziemskiego Jezusa). W Dz 22, 9 występuje termin θεάομαι odnoszący się do towarzyszy Pawła, którzy widzieli światło, a w Dz 22, 11 – ἐμβλέπω dotyczący braku widzenia przez Pawła. Termin ὁράω pojawił się też w Dz później, gdy Ananiasz przemawiał do Pawła, informując go, dlaczego został powołany (22, 14. 18).
- „jasność” (Mt 17, 2: „twarz Jego zajaśniała jak słońce, odzienie zaś Jego stało się białe jak światło” – ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς; Dz 22, 6: „oślepiła mnie wielka jasność z nieba” – ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἔμε);
- „głos mówiący” – φωνή λέγουσα (Mt 17, 5; Dz 22, 7).

Podobieństwo terminologiczne należy ocenić jako bardzo duże. Wspólne terminy wydają się być istotne dla obu wydarzeń. Brak wspólnego terminu dotyczącego widzenia.

MT 17, 1–8 I DZ 26, 12–18

Wspólne ważne terminy i pojęcia to:

- „Jezus” – Ἰησοῦς (Mt 17, 1. 4. 7. 8. 9; Dz 26, 15);
- „głos” – φωνή (Mt 17, 5; Dz 26, 14);
- „mówić” – λέγω (Mt 17, 4: Piotr mówi do Jezusa; Mt 17, 5: głos z obłoku mówi do apostołów; Mt 17, 7: ziemski Jezus mówi do apostołów; Dz 26, 14: głos mówi do Pawła; Dz 26, 15: Paweł mówi do uwielbionego Jezusa, uwielbiony Jezus mówi do Pawła);
- „słyszeć” – ἀκούω (Mt 17, 5: nakaz słuchania Syna; Mt 17, 6: mowa o usłyszeniu przez uczniów głosu; Dz 26, 14: Paweł słyszy głos);
- „Pan” – κύριος (Mt 17, 4; Dz 26, 15 dwa razy);
- „światło” – φῶς (Mt 17, 2; Dz 26, 13. 18);
- „słońce” – ἥλιος (Mt 17, 2; Dz 26, 13);
- „oczy” – ὀφθαλμός (Mt 17, 8: dotyczy oczu apostołów; Dz 26, 18: dotyczy oczu pogan);

¹¹ W Mt 17, 3 użyte jest συλλαλέω.

– „widzieć” – ὁράω (Mt 17, 3: dotyczy widzenia Mojżesza i Eliasza; Mt 17, 8: dotyczy widzenia ziemskiego Jezusa; Dz 26, 13: Paweł ujrzał jasność z nieba; Dz 26, 16: dwa razy dotyczy widzenia uwielbionego Jezusa, raz przyszłego objawienia Pawłowi przez uwielbionego Jezusa czegoś nowego);

– „jasność” (Mt 17, 2: „twarz Jego zajaśniała jak słońce, odzienie zaś Jego stało się białe jak światło” – ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς; Dz 26, 13: „jaśniejsze od słońca światło z nieba, które oświeciło mnie zewsząd” – οὐρανόθεν ὑπέρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμψαν με φῶς);

– „głos mówiący” – φωνὴ λέγουσα (Mt 17, 5; Dz 26, 14).

Podobieństwo terminologiczne należy ocenić jako bardzo duże. Wspólne terminy wydają się być istotne dla obu wydarzeń. Jest wspólny termin dotyczący widzenia, ale nie za każdym razem dotyczy widzenia uwielbionego Jezusa.

Łk 9, 28–37A I Dz 9, 3–9

Wspólne ważne terminy i pojęcia to:

– „Jezus” – Ἰησοῦς (Łk 9, 33. 36; Dz 9, 5);

– „głos” – φωνή (Łk 9, 35. 36; Dz 9, 4. 7);

– „słyszeć” – ἀκούω (Łk 9, 35: nakaz słuchania Syna; Dz 9, 4: Paweł słyszy głos; Dz 9, 7: ludzie słyszą głos);

– „mówić” – λέγω (Łk 9, 31: Mojżesz i Eliasz mówią z Jezusem; Łk 9, 33: Piotr mówi do Jezusa, Piotr nie wie, co mówi; Łk 9, 34: Piotr mówi; Łk 9, 35: głos mówi do apostołów; Dz 9, 4: głos mówi do Pawła; Dz 9, 5: Paweł mówi do Jezusa);

– „stawać się” – γίνομαι (Łk 9, 28: „stało się [...] po tych mowach; Łk 9, 29: „stało się, gdy się modlił; Łk 9, 33: „stało się, gdy odchodzili Mojżesz i Eliasz; Łk 9, 34: „stał się obłok”; Łk 9, 35: „stał się głos”; Łk 9, 36: „stał się głos”; Dz 9, 37a: „stało się, gdy następnego dnia”; Dz 9, 3: „stało się, gdy się zbliżał”);

– „widzieć” – ὁράω (Łk 9, 31: dotyczy widzenia Mojżesza i Eliasza; Łk 9, 32: dotyczy widzenia przemienionego Jezusa oraz Mojżesza i Eliasza; Łk 9, 36: „dotyczy widzenia – domyślnie – przemienionego Jezusa oraz Mojżesza i Eliasza. W Dz 9, 7 występuje termin θεωρέω i dotyczy braku widzenia kogokolwiek przez towarzyszy Pawła, a w Dz 9, 8. 9 – βλέπω (dotyczy braku widzenia przez Pawła). Termin ὁράω w Dz pojawił się też później, gdy Paweł w widzeniu ujął Ananiasza (9, 12), oraz gdy Ananiasz powiedział Pawłowi, że Jezus, którego on widzi, przysłał go do niego (9, 17),

– „jasność” (Łk 9, 29: „Jego odzienie stało się lśniąco białe” – ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἕξαστράπτων; Dz 9, 3: „oślniła go światłość z nieba” – αὐτὸν περιήστραψεν φῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ).

– „głos mówiący” – φωνὴ λέγουσα (Łk 9, 35; Dz 9, 4).

Podobieństwo terminologiczne należy ocenić jako duże. Wspólne terminy wydają się być istotne dla obu wydarzeń. Brak wspólnego terminu dotyczącego widzenia.

Łk 9, 28–37A I DZ 22, 6–11

Wspólne ważne terminy i pojęcia to:

– „Jezus” – Ἰησοῦς (Łk 9, 33. 36; Dz 22, 8);

– „głos” – φωνή (Łk 9, 35. 36; Dz 22, 7. 9);

– „słyszeć” – ἀκούω (Łk 9, 35: nakaz słuchania Syna; Dz 22, 7: Paweł słyszy głos; Dz 22, 9: towarzysze Pawła nie słyszą głosu);

– „mówić” – λέγω (Łk 9, 31: Mojżesz i Eliasz mówią z Jezusem; Łk 9, 33: Piotr mówi do Jezusa, Piotr nie wie, co mówi; Łk 9, 34: Piotr mówi; Łk 9, 35: głos mówi do apostołów; Dz 22, 7: głos mówi do Pawła; Dz 22, 8: Jezus mówi do Pawła; Dz 22, 10: Paweł mówi do Jezusa, Jezus mówi do Pawła);

– „stawać się” – γίνομαι (Łk 9, 28: „stało się [...] po tych mowach”; Łk 9, 29: „stało się, gdy się modlił; Łk 9, 33: „stało się, gdy odchodzili Mojżesz i Eliasz”; Łk 9, 34: „stał się obłok”; Łk 9, 35: „stał się głos”; Łk 9, 36: „stał się głos”; Łk 9, 37a: „stało się, gdy następnego dnia”; Dz 22, 6: „stało się, gdy się zbliżałem”);

– „widzieć” – ὁράω (Łk 9, 31: dotyczy widzenia Mojżesza i Eliasza; Łk 9, 32: dotyczy widzenia przemienionego Jezusa oraz Mojżesza i Eliasza; Łk 9, 36: dotyczy widzenia – domyślnie – przemienionego Jezusa oraz Mojżesza i Eliasza). W Dz 22, 9 występuje termin θεάομαι (odnosi się do towarzyszy Pawła, którzy widzieli światło), a w Dz 22, 11 – ἐμβλέπω (odnosi się do braku widzenia przez Pawła). Termin ὁράω pojawił się też w Dz później, gdy Ananiasz przemawiał do Pawła, informując go, dlaczego został powołany (22, 14. 18);

– „rozmawiać” – συλλαλέω (Łk 9, 30: Mojżesz i Eliasz rozmawiają z Jezusem). W Dz 9, 6 jest λαλέω: Paweł dowie się w mieście, co ma czynić;

– „jasność” (Łk 9, 29: „Jego odzienie stało się lśniąco białe” – ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἕξαστράπτων; Dz 22, 6: „oślniła mnie wielka jasność z nieba” – ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιεστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμέ);

– „głos mówiący” – φωνὴ λέγουσα (Łk 9, 35; Dz 22, 7).

Podobieństwo terminologiczne należy ocenić jako duże. Wspólne terminy wydają się być istotne dla obu wydarzeń. Brak wspólnego terminu dotyczącego widzenia.

Wspólne ważne terminy i pojęcia to:

– „Jezus” – Ἰησοῦς (Łk 9, 33. 36; Dz 26, 15);

– „głos” – φωνή (Łk 9, 35. 36; Dz 26, 14);

– „słyszeć” – ἀκούω (Łk 9, 35: nakaz słuchania Syna; Dz 26, 14: Paweł słyszy głos);

– „mówić” – λέγω (Łk 9, 31: Mojżesz i Eliazs mówią z Jezusem; Łk 9, 33: Piotr mówi do Jezusa, Piotr nie wie, co mówi; Łk 9, 34: Piotr mówi; Łk 9, 35: głos mówi do apostołów; Dz 26, 14: głos mówi do Pawła; Dz 26, 15: Paweł mówi do uwielbionego Jezusa; uwielbiony Jezus mówi do Pawła);

– „chwała” – δόξα (Łk 9, 31: Mojżesz i Eliazs ukazują się w chwale; Łk 9, 32: Piotr i towarzysze widzą chwałę Jezusa; Dz 22, 11: Paweł zaniewiedział od chwały światła);

– „widzieć” – ὁράω (Łk 9, 31: dotyczy widzenia Mojżesza i Eliasza; Łk 9, 32: dotyczy widzenia przemienionego Jezusa oraz Mojżesza i Eliasza; Łk 9, 36: dotyczy widzenia – domyślnie – przemienionego Jezusa oraz Mojżesza i Eliasza; Dz 26, 13: Paweł ujrzał jasność z nieba; Dz 26, 16: dwa razy dotyczy widzenia uwielbionego Jezusa, raz przyszłego objawienia Pawłowi przez uwielbionego Jezusa czegoś nowego);

– „jasność” (Łk 9, 29: „Jego odzienie stało się lśniaco białe” – ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστραπτῶν; Dz 26, 13: „jaśniejsze od słońca światło z nieba, które oświeciło mnie zewsząd” – οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμπαν με φῶς);

– „głos mówiący” – φωνή λέγουσα (Łk 9, 35; Dz 26, 14);

Podobieństwo terminologiczne należy ocenić jako duże. Wspólne terminy wydają się być istotne dla obu wydarzeń.

*

Powyższe porównania wskazują, że we wszystkich parach opowiadań pojawiają się identyczne tak ważne terminy, jak: „Jezus” (Ἰησοῦς), „głos” (φωνή), „słuchać” (ἀκούω) oraz „mówić” (λέγω), a ponadto wspólnym pojęciem, choć wyrażanym za pomocą różnych terminów, jest „widzieć”. Pojawia się także wspólna idea, choć wyrażona różnymi terminami, dotycząca spotkań z przemienionym i uwielbionym Jezusem.

Niektóre teksty dotyczące spotkania z przemienionym Jezusem i spotkania z uwielbionym Jezusem wykazują jeszcze dalej idące podobieństwa. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na różne modyfikacje zwrotu „głos mówiący” – φωνή λέγουσα. Znajdowany on jest we wszystkich tekstach z wyjątkiem Mk 9, 2–8.

Tekstami najbardziej zbliżonymi do siebie są: Mt 17, 1–8 i Dz 9, 3–9; 22, 6–11; 26, 12–18. W każdej parze posiadają one aż 8 wspólnych terminów, jeden pokrewny termin (dotyczący widzenia¹²), jedną wspólną ideę (dotyczącą światłości) oraz zwrot „głos mówiący”. Następnie należy zwrócić uwagę na pewien paralelizm tekstów pomiędzy Ewangelią św. Łukasza i Dziejami Apostolskimi: w poszczególnych parach pojawia się 5 wspólnych terminów, jeden pokrewny termin (dotyczący widzenia¹³), jedna wspólna idea (dotycząca światłości) oraz zwrot „głos mówiący”. Na nieco niższym poziomie należy widzieć paralelizm tekstów pomiędzy Ewangelią św. Marka i Dziejami Apostolskimi. Marek w porównaniu Dziejami, w poszczególnych parach, posiada 5 identycznych terminów oraz jedną wspólną ideę (dotyczącą światłości), brak jest natomiast u niego ważnego zwrotu „głos mówiący”.

Pewien niedosyt może pozostawiać mniejsza rola widzenia przemienionego lub uwielbionego Jezusa we wszystkich analizowanych parach tekstów. Dzieje się tak, ponieważ tak jak w Starym Testamencie nacisk położony jest przede wszystkim na słuchanie.

Podsumowanie

Przeprowadzone analizy pozwalają wyciągnąć interesujące wnioski. Już ogólne porównania pomiędzy perykopami zawartymi w Ewangeliach synoptycznych oraz w Dziejach Apostolskich wskazują na pewne pokrewieństwo opowiadań o spotkaniu św. Piotra i pozostałych apostołów z przemienionym Jezusem oraz opowiadań o spotkaniu św. Pawła i towarzyszy z uwielbionym Jezusem. Paralele dotyczą postaci głównych bohaterów opisywanych wydarzeń, jak i ich przebiegu.

Szczegółowe analizy dotyczące terminologii nie tylko potwierdzają ten wniosek, lecz uzupełniają go o dodatkowe szczegóły. W niektórych zestawieniach istnieje dość daleko idące podobieństwo terminologiczne pomiędzy poszczególnymi perykopami opisującymi przemienienie Jezusa i spotkanie św. Pawła z uwielbionym Jezusem. Przede wszystkim dotyczy ono Ewangelii św. Mateusza i Dziejów Apostolskich.

Zauważone paralele pozwalają wyciągnąć wniosek, że wszystkie teksty dotyczące obu wydarzeń zostały w pewien sposób ze sobą zharmonizowane, choć stopień ich harmonizacji jest różny. Celem takiego zabiegu było zapewne ukazanie wiarygodności osoby św. Pawła w zestawieniu z osobą

¹² Termin ὁράω użyty jest zarówno w Mt 17, 1–8 jak i Dz 26, 18–12, jednak w różnym znaczeniu.

¹³ W przypadku Łk 9, 28a–37a i Dz 26, 12–18 pojęcie dotyczące widzenia jest wyrażone identycznym terminem ὁράω.

św. Piotra. W ten sposób zyskał on legitymizację godności apostołskiej, ponieważ tak jak Piotr (i inni apostołowie) widział przemienionego Jezusa.

Powyższy wniosek zachęca do pogłębienia tej problematyki w oparciu nie tylko o analizowane teksty Ewangelii synoptycznych i Dziejów Apostolskich, ale i stosowne fragmenty listów św. Pawła. Jednocześnie przeprowadzone analizy mobilizują do postawienia następujących pytań: W jaki sposób mogło dojść do ewentualnej harmonizacji tekstów? Czy autorzy poszczególnych tekstów zarówno synoptycznych, jak i zawartych w Dziejach Apostolskich korzystali ze wspólnego źródła (wspólnych źródeł)? Dlaczego teksty zawarte u św. Mateusza i w Dziejach Apostolskich są sobie najbliższe? Dlaczego św. Łukasz w omawianym fragmencie nie jest najbliższy Dziejom Apostolskim, skoro według powszechnej opinii jest on autorem zarówno jednej jak i drugiej księgi? Wyciągnięty wniosek jak i postawione pytania, mogą stanowić podstawę do rozwijania zaprezentowanego tematu na gruncie zarówno teologicznym, jak i historyczno-krytycznym w kolejnych artykułach.

Rzeszów

KS. MAREK DZIK

Słowa kluczowe

Jezus, Pan, Piotr, Paweł Apostoł, światło, głos, słuchać, mówić, widzieć, przemienienie, uwielbienie

Summary

The meeting of St. Paul with the transfigured Jesus at Damascus and the transfiguration of Jesus upon a mountain

The article describes a possible connection between the transfiguration of Jesus and the meeting of St. Paul with the glorified Jesus at Damascus.

The article is divided into two parts. In the first part the author tries to find the main common elements between the two stories. He accounts for them: three versions of each story, the main characters of each story and the similar courses of each story. In the second part the author compares the terminology of each Gospel pericope with the terminology of each Acts pericope. He states that in each pair there are very important identical words such as: Ἰησοῦς, φωνή, ἄκουω, λέγω. In the pairs: Mat 17, 1–8 and the Act 9, 3–9; Mat 17, 1–8 and Act 22, 6–11; Mat 17, 1–8 Act 26, 12–18 even more identical and important words can be found.

It allows the author to come to the conclusion that the story about the transfiguration of Jesus and the meeting of St. Paul with the glorified Jesus at Damascus are harmonized. It is probably done to prove that St. Paul is an apostle because he saw the transfigured (glorified) Jesus as did St. Peter (and the other apostles).

Keywords

Jesus, Lord, Peter, Paul Apostle, light, voice, to listen, to say, to see, transfiguration, glorification

